

BÖLÜM 10

KATILIM EKONOMİSİ VE TÜRKİYE

Recep ÇAKAR¹

1. GİRİŞ

Günümüzde katılım ekonomisi, faizsiz ekonomi, İslam ekonomisi gibi adlandırılmalarla ifade edilen İslami kurallara uygun ekonomik sistem ve kurumları literatürdeki bazı çalışmalarda yeni bir disiplin olarak ele alınmaktadır. Oysa ilk dönemlerdeki adıyla İslam ekonomisi kavramı daha eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Yeni bir disiplin olarak İslam ekonomisi kavramı ele alınmış olsaydı ‘İslamiyet’in ortaya çıkmasından sonra İslam toplumlarının ekonomik işlevlerini nasıl yürütmüş olduğu?’ sorusuyla karşılaşılacaktı. İslam ekonomisi tarihi incelendiğinde, bu kavramın İslam’ın doğuşuyla beraber, dinin toplumsal yaşam önermesinin bir bileşeni olarak ortaya çıktığı söylenebilir. İslam ekonomik sistemi dünya üzerinde bugün hakim olan kapitalist sistemden çok daha eski, hemen hemen on beş asırlık bir geçmişe sahiptir.

Orta çağda İslami ekonomik sistemin hâkimiyetinden sonra, Avrupa’da da uygulanan faiz yasağı 16-18. yüzyıllar arasında reform hareketleriyle birlikte gevşeyerek zamanla ortadan kalkma sürecine girmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında öne çıkan ana faktörün ahlaki kısıtlamaların ortadan kalkması olduğu söylenebilir. Ayrıca kutsal metinlerde yer alan, ahlaki değerleri göz ardı eden pozitivist hareketin ortaya koyduğu rasyonel iktisadi insan, diğer adı ile homoekonomikus insan kavramı bakışın değişimine öncülük etmiştir. Bunlarla beraber iktisadi insan kavramını tanımlayan yeni kurallar da ‘piyasa ekonomisi, pazar için üretim, reklam vb.’ ortaya çıkması zorunlu hale gelmiştir.

Kapitalist sistem içinde yer alan homoekonomikus insan tanımında, Adam Smith’in piyasa davranışının kurallarına yönelik öne sürdüğü görüşlere atıf yapılır. Fakat Adam Smith ‘The Theory of Moral Sentiments’ (1759) “ahlaki duygular teorisi” kitabında ekonomik ilişkilerin ahlaki temellere dayanması gerektiğini ifade eden görüşlerine pekte atıf yapılmaz (Tahir, 1995: 856; Mirachor ve Askari: 2010). Türkiye’de 2005 yılına kadar özel finans kurumu adıyla anılan bankacılık sistemi 2005 yılından sonra katılım bankacılığı olarak anılmaya başlanmıştır. Ayrıca İslam

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, recepcahar@hitit.edu.tr

KAYNAKÇA

- Akkuş, H. T., ve Zeren, F. (2019). Tüketici güven endeksi ve katılım-30 islami hisse senedi endeksi arasındaki saklı ilişkinin araştırılması: türkiye örneği. *Third Sector Social Economic Review*, 54(1), 53-70.
- Aksoy, M. A. (2018). Türkiye'de katılım sigortacılığı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(2), 3-36.
- Aktepe, İ.E. (2012). İslam hukuku çerçevesinde finansman ve bankacılık, İstanbul: Hayat Yayınevi,
- Aström, Z. H. O. (2011). Paradigm shift for sustainable development: The contribution of Islamic economics. *Journal of Economic and Social Studies*, 1(1), 73-82.
- Avcı, T. (2020). Katılım Bankacılığı Sektöründe Sukuk'un Gelişimi ve Önemi: Ülkeler Bazında Bir Araştırma, In *İktisadi ve İdari Bilimlerde Akademik Çalışmalar, Podgorica: Iype Cetinje, Montenegro*, 2020, pp.173-190.
- Baily, P. Farmer, D. Crocker, B., Jessop, D., ve Jones, D. (2008). *Procurement principles and management*. England: Prentice Hall.
- Buğan, M. F. (2016). İslami hisse senedi endeksleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cebeci, İ.(2010). *Modern İslam iktisadi literatüründe murabaha tartışmaları*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilimdalı.
- Chapra, M. U. (2018). İslam iktisadında ahlak ve adalet, Çev., Mehmet Saraç. İstanbul: İSİFAM Yayınları,
- Derigs, U., & Marzban, S. (2008). Review and analysis of current Shariah-compliant equity screening practices. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*.
- Erbakan, N. (1991). *Adil ekonomik düzen*, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık,
- Güçlü, F., & Kılıç, M. (2020). İslami finansın dünyadaki gelişimi ve islami finansa yön veren uluslararası kuruluşlar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(1), 75-91.
- Haziroğlu, T . (2015). İnsan, ahlak, iktisat ve katılım ekonomisi . *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi (İEFD)* , 1 (1) , 145-157.
- Haziroğlu, T. (2018). *Katılım ekonomisi*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- İslami Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü (2020). *İslami Ekonomik Düşünce*. <http://www.islamic-banking.com/explore/islamic-economic-thought>. (Erişim Tarihi: 02.05.2020).
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım bankacılığı: Mali kesimde nasıl bir seçenek?. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.
- Katılım Endeksi (2020). Katılım endeksleri geçmiş dönem hisse senetleri. http://www.katilimendeksi.org/subpage/19/endeks_sirketleri. (Erişim Tarihi: 03.05.2020).
- Kaya, A. (2007). İslâm hukukuna göre hukuka uygunluk nedeni olarak İhkâk-ı Hak. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23).
- KILINÇ, A. (2008). İran anayasa hukukunun genel esasları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII (1-2), 907-948,
- Kumar, R. (2014). Strategies of banks and other financial institutions: Theories and cases. *Elsevier*.
- Mirakhor, A., & Askari, H. (2010). Islam and the Path to human and economic development. Springer.
- Mirakhor, A., ve Askari, H. (2010). Islam and the Path to Human and Economic Development. USA-New York: Palgrave Macmillan.
- Naqvi, S. N. H. (2016). Perspectives on Morality and Human Well-being: A Contribution to Islamic Economics. Kube Publishing Ltd.
- Pala, A. İ. (1994). İslam hukukuna göre patent satışı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 221-230.
- Stiglitz, J. (2003). Dealing With Debt: How to reform the global financial system. development and modernization. http://policydialogue.org/files/publications/Dealing_with_Debt_Stiglitz.pdf, (12.09.2019).

Sümer, G., Onan, F. (2015). Dünyada faizsiz bankacılığın doğuşu, Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296.

Tabakoğlu, A. (2008). İslam iktisadına giriş, İstanbul: Dergah Yayınları,

Tahir, S. (1995). Islamic Perspective on economic development, *Pakistan Development Review*. 34(4): 845 – 856.

Tahir, Sayyid (1995). Islamic Perspective on economic development, *Pakistan Development Review*, 34 (4), pp. 845 – 856.

Tatiana, N., Igor, K., & Liliya, S. (2015). Principles and instruments of Islamic financial institutions, *Procedia Economics and Finance*, 24, 479-484.

Tekafül.net (2020). Katılım Sigortacılığı <http://tekaful.net/?p=1078> (Erişim Tarihi: 03.05.2020).

The Economist (1998). 17 October The risk business, p. 21.

Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu (2020). Fon Karşılaştırma. <https://www.tefas.gov.tr/FonKarsilastirma.aspx>. (Erişim Tarihi: 03.05.2020).

Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi (2015). Yönetici Özeti. <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>. (Erişim Tarihi: 03.05.2020).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği 'TKBB'; (2020). Sektör Bilgileri <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (Erişim Tarihi: 03.05.2020).

Ural, İ. (2018). İslam iktisat tarihinin önemi. International Congress on Islamic Economy and Finance: The Past and The Present, Safranbolu/Karabük 27-29 September 2018.

Yakar, S., Kandır, S. Y., & Önal, Y. B. (2013). Yeni bir finansman aracı olarak "sukuk-kira sertifikası" ve vergisel boyutunun incelenmesi. *Bankacılar Dergisi*, 84, 72-94.

Yılmaz, E. (2014). Yeni bir finansal araç olarak sukuk: Çeşitleri, Türkiye uygulaması ve vergilendirilmesi. *Journal of Accounting & Finance*, (61). 81-100